

ضرورت انس با قرآن در اندیشه مقام معظم رهبری

سهیلا اکبری^۱

چکیده

قرآن کریم، کتاب آسمانی و معجزه جاودان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) است که از اهمیت و جایگاه والایی برخوردار است. در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی، انس با قرآن کریم، نه تنها یک توصیه اخلاقی، بلکه یک ضرورت غیر قابل انکار برای همه مسلمانان است؛ و انس با قرآن وسیله‌ای است که می‌تواند انسان را به هدایت و رستگاری برساند و او را در مسیر سعادت و کمال قرار دهد. قرآن از مهم‌ترین وسیله‌های ارتباط با خدا است و بر اساس روایات هر کسی قرآن کریم را پیشوای خود قرار دهد، قرآن او را به بهشت می‌برد و هر کس به قرآن کریم پشت کند، قرآن نیز او را به سوی آتش می‌کشانند. انس، وسیله‌ای برای هدایت و نورانیت قلب، راهگشای زندگی فردی و اجتماعی، تقویت ایمان، آگاهی از حقایق الهی، استقامت و پایداری در برابر مشکلات و چالش‌ها، و موجب تهذیب نفس و ایجاد آمادگی برای دریافت فیوضات الهی است. بنابراین، دستاوردهای این پژوهش نشان می‌دهد که در اندیشه مقام معظم رهبری، برای حاکمیت مطلق قرآن کریم بر جامعه، طی چهار مرحله زیر ضروری است: انس با قرآن زمینه ساز عادات نیکو، دستیابی به عمق قرآن تهذیب، رفع گرفتاری‌های زندگی و استکبار ستیزی است.

کلیدواژه: ضرورت، انس، قرآن کریم، مقام معظم رهبری.

^۱ طلبه سطح دو، حوزه علمیه حضرت زینب (سلام الله علیها) رفسنجان

مقدمه

واژه انس در لغت‌نامه دهخدا یعنی خو گرفتن و آرام یافتن به چیزی و انس گرفتن، یعنی همدم بودن، ارتباطی فراتر از یک رابطه معمولی و ارتباطی مستحکم که موجب تأثیرپذیری باشد. در دین اسلام، قرآن کریم که به عنوان بزرگ‌ترین کتاب آسمانی مسلمانان بسیار اهمیت داده شده است. در حقیقت این کتاب آسمانی همان قوانین جامع انسانی به شمار رفته و معجزه‌ی جاوید اسلام است. لذا، انس با قرآن، یعنی آموختن قرآن (قرائت صحیح قرآن)، استمرار بر قرائت قرآن، فهم قرآن و تدبیر آیات آن و عمل به قرآن؛ اما کمال انس با قرآن، زمانی حاصل می‌شود که موجب تغییر رفتار شود؛ بدان صورت که شخص و به دنبال آن جامعه، به آرامشی معنوی دست یابند و از دغدغه‌هایی که گریبان گیر افراد یا جامعه غیردینی است، دور شوند. تحقق چنین جامعه‌ای نیازمند انس دائمی با قرآن کریم در چارچوبی منظم است، زیرا در صورت تحقق جامعه قرآنی، با توجه در اندیشه مقام معظم رهبری، نه تنها بسیاری از مسائل و گرفتاری‌های موجود در جامعه به راحتی حل می‌شود، بلکه یکی از حلقه‌های تشکیل تمدن اسلامی نیز شکل می‌گیرد. در پیشینه این پژوهش، مقالاتی در ارتباط با این موضوع نگاشته شده است و هرکدام از این پژوهش‌ها به یک بحث در ارتباط با موضوع پرداخته‌اند از جمله در مقاله: الگوی انس با قرآن مبتنی بر اندیشه امام خامنه‌ای، مولف: حسن زرنوشه فراهانی، ۱۴۰۰، در این مقاله، به دستیابی به نظام مدنظر آیت الله خامنه‌ای در زمینه‌ی انس با قرآن به عنوان چشم انداز یا وضعیت مطلوب این حوزه و کسب نظر خبرگان درباره‌ی میزان اولویت و امکان‌پذیری گزاره‌های مستخرج از بیانات ایشان است. در مقاله: نقش و جایگاه انس با قرآن از دیدگاه مقام معظم رهبری، مولف: نجمه انصاری و دیگران، ۱۴۰۰، در این مقاله، به تبیین مراحل انس با قرآن کریم از نظر ایشان پرداخته است. در مقاله: توجه اسلام به انس با قرآن، مولف: حمیده جبل عاملی، ۱۳۹۱، در این مقاله، به شیوه‌های انس با قرآن مجید اشاره شده است. لذا پژوهش حاضر با هدف، ضرورت انس با قرآن در اندیشه مقام معظم رهبری است. ولی در این مقاله حاضر سعی بر آن شده است تا ضمن پرداختن به مفاهیم کلیدی پژوهش، به ضرورت انس با قرآن در اندیشه مقام معظم رهبری پرداخته شود؛ بر این اساس ما در این پژوهش درصدد پاسخ به سؤالاتی هستیم که بیانگر و روشن‌کننده این تحقیق است از جمله؛

سؤال اصلی

۱- ضرورت انس با قرآن در اندیشه مقام معظم رهبری چیست؟

سؤالات فرعی

۱- چگونه می توان با قرآن کریم انس گرفت؟

۲- فواید و آثار انس با قرآن کریم از منظر رهبری چیست؟

مفهوم شناسی

۱- انس

انس در لغت به معنای آرام و قرار یافتن قلب بر اثر نزدیک شدن به چیزی است؛^۱ و در مقابلش کلمه وحشت قرار دارد.^۲ فرهنگ عمید واژه انس را چنین معنا می کند: «خو گرفتن، خو گرفتگی، همخویی، همدمی، خرمی، ضد وحشت.^۳ معجم الوسیط نیز واژه انس را چنین معنا کرده است: سکنا و آرامش، از بین رفتن وحشت، فرح و خوشحالی، لطف.^۴ بنابراین انس را خو گرفتن، آرام یافتن به چیزی و بی پڑمان شدن است.^۵

و در اصطلاح به معنای شادی و سرور عاشق است از این که غرق تماشای یار گشته و محو تماشای اوست و در این حال، دل متوجه چیز دیگری نیست و آنچه می بیند جمال محبوب خویش است.^۶

۲- ضرورت انس

انس هم مانند الفت از سپاهیان خرد شمرده می شود و انسان برای رسیدن به زندگی مطلوب، باید از این ویژگی فطری استفاده نماید. بی تردید، فرجام انس و دل بستگی به چیزهای ناپایدار، جدایی و

^۱ فیومی، المصباح المنیر، ص ۲۵؛ مصطفوی، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱، ص ۱۵۸.

^۲ ابن اثیر، النهایه فی غریب الحدیث و الاثر، ۱، ص ۷۵.

^۳ عمید، فرهنگ فارسی عمید، ج ۱، ص ۲۴۸.

^۴ طبرانی، معجم الوسیط، ج ۱، ص ۲۹.

^۵ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۳، ص ۳۵۴۷.

^۶ نراقی، معراج السعاده، ص ۷۵۴.

وحشت است، و هر چه انس شدیدتر باشد، جدایی هم وحشتناک تر و اندوه ناک تر خواهد بود، چنان که از حضرت سلیمان (علیه السلام) نقل شده است که می‌فرماید: «آنْسُ شَيْءٍ الرُّوحُ تَكُونُ فِي الْجَسَدِ وَ أَوْحَشُ شَيْءٍ الرُّوحُ تَنْزَعُ مِنْهُ الرُّوحُ»^۱؛ «مأنوس ترین چیز، روح در درون تن است و وحشتناک ترین چیز، تنی است که روح از آن کنده می‌شود.»

بر این اساس، احادیث اسلامی، دل بستگی های ناپایدار انسان را به گونه ای جهت می‌دهند و هدایت می‌نمایند که ضمن تأمین نیازهای مادی و موقت، جدایی از آنها خطرناک نباشد. ارزشمندترین انس بهترین و پایدارترین دوستی که انسان می‌تواند با او انس بگیرد و به او دل بستگی پیدا کند، خداوند متعال است، چنان که از پیامبر خدا روایت شده است که می‌فرماید: «لَا يَسْتَوْحِشُ مَنْ كَانَ اللَّهُ أُنَيْسَهُ»^۲؛ «کسی که خداوند، مونس اوست، احساس تنهایی و ترس نمی‌کند.»

امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «هیچ مؤمنی نیست، مگر این که خداوند از ایمانش برای او، همدمی قرار می‌دهد که به آن آرام گیرد، به طوری که اگر در قلّه کوهی هم باشد، احساس تنهایی نکند.»^۳

و در جای دیگر می‌فرماید: «اگر مؤمنی بر ستیغ کوهی باشد، خداوند عز و جل به نزدش شیطانی می‌فرستد تا آزارش دهد، و از ایمانش برای او همدمی قرار می‌دهد که با وجود آن، احساس دل تنگی برای هیچ کس نکند.»^۴

قرآن کریم، نسخه شفابخش بشریت و نور هدایت در ظلمتکده دردآور و دهشتناک کنونی است. مصلحان و رهبران که سکان داران کشتی هدایت در این دریای پرتلاطم هستند، هرچه با این کتاب آسمانی آشناتر باشند، جامعه را بهتر به ساحل می‌رسانند.

انسان هیچ گاه از انس با قرآن بی‌نیاز نخواهد بود؛ چه این که محتوای غنی آن پاسخی به مهم ترین نیازهای زندگی اوست. به همین جهت، قرآن کریم از مؤمنان خواسته است تا قرآن را در حد توانشان

^۱ محمدی ری‌شهری، دانشنامه عقاید اسلامی، ج ۱ ص ۳۴۰.

^۲ شیخ علی کبیر، الدر المنثور، ج ۵ ص ۶۴۹.

^۳ کراچکی، کنز الفوائد، ج ۱ ص ۱۳۵.

^۴ مجلسی، بحار الانوار: ج ۷۰ ص ۲۸۶.

تلاوت نموده و در انس با این کتاب مقدس کوتاهی نکنند. در این آیه هدف از نزول قرآن، تدبر در آیاتش بیان شده است. تدبر در قرآن به معنای اندیشیدن در اهداف و مقاصدی است که آیات قرآن به آن اشاره دارد.

تلاوتی که با انس در آیات همراه نشود، کم ثمر است و مانند این می ماند که شخصی به گنجینه ای از طلا و جواهر گران بها دست یابد، ولی تنها به مشاهده و شمارش مقدار آن بسنده کند و اندوخته ای بر ندارد. متأسفانه برخی از مسلمانان به آداب مقدماتی چون تجوید، زیبایی صوت و... بیشتر از ادب نهایی و غایی تلاوت اهمیت می دهند و به تعبیری، با وجود فراگیری مقدمات بایستۀ الوت، خود را در آن مرحله متوقف نموده اند. لذا قرآن کریم می فرماید: «کتابُ اُنزِلَناهُ اِلَیکَ مُبارکٌ لَیدَّبَرُوا آیاتِهِ وَ لَیتَذَکَّرَ اُولُوا الِّالبابِ»^۱؛ «این کتاب پربرکتی است که آن را بر تو نازل کرده ایم تا آیاتش را تدبر کنند و خردمندان متذکر شوند.»

پیشوایان دینی ما، مسلمانان و علاقه مندان به قرآن را از تالوت سرسری و زیاد خواندن بدون توجه به معنا برحذر داشته و با وجود تأکید بر تلاوت زیاد قرآن به جهت انس با قرآن تأکید نموده اند که تلاوت اندک همراه با ترتیل و تدبر، از زیاد خواندن همراه با تندخوانی بهتر و با هدف قرآن سازگارتر است.

۳- انس با قرآن در اندیشه مقام معظم رهبری

رهبر معظم انقلاب درباره انس با قرآن می فرماید: در این فضای آلوده مادیات، شایسته است در دریای بی کران معنویت قآن کریم شنا کرد، تا از پلیدی های دنیا پاک شد و این، جز با انس مدام با این کتاب آسمانی ممکن نیست.

۱- انس با قرآن زمینه دستیابی به عمق قرآن

قرآن، کلام پروردگار مهربان است. خواندن و نگاه به آیات آن، زنگار را از دل می زداید و انسان با تلاوت هر آیه، پله ای از نردبان معنویت را طی می کند. این تلاوت، خود زمینه انس را فراهم می آورد. مقام معظم رهبری مدّ ظله در این باره می فرماید: من بارها گفته ام، باز هم می گویم: ما تلاوت برجسته قرآن

^۱ ص، آیه ۲۹.

نور هست، شفا هست، با قرآن باید مواجه شد و این ها را گرفت.^۱ جوانان، سرمایه انسانی یک جامعه به شمار می آیند. ایجاد تحریف و شبهه در اعتقادات این گروه، از سلاح های دشمن است و راه مبارزه با این حربه، انس با قرآن می باشد. رهبر معظم انقلاب مدّ ظله می فرماید: اگر جوان مسلمان با قرآن انس پیدا کند و فرصت تدبّر در قرآن را به خود بدهد، بسیاری از شبهات دشمنان بی اثر خواهد شد.^۲

ب. هدایت به نور

تنها با کمک نور معنویت و معرفت می توان در این ظلمتکده دنیایی قدم برداشت و به سر منزل مقصود رسید. این نور، در سایه انس با قرآن به دست می آید. رهبر انقلاب اسلامی مدّ ظله در این زمینه می فرماید: اگر با قرآن انس پیدا کنید، می بینید که دل و جان شما نورانی می شود. به برکت قرآن، بسیاری از ظلمات و ابهام ها از قلب و روح انسان زدوده می شود. آیا این بهتر نیست؟ «يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ». به وسیله قرآن است که خدای متعال می فرماید: «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ»^۳ به برکت قرآن است که انسان از ظلمات اوهم، اشتباهات، خطاها و غلط ها، به نور هدایت راه پیدا می کند. قرآن، کتاب معرفت است. ما در زمینه زندگی، در زمینه آینده، در زمینه تکلیف کنونی، در زمینه هدف از بودن و در بسیاری از زمینه های دیگر، خیلی از مسائل را نمی دانیم. بشر، مشحون به جهالت ها است و قرآن، برای انسان معرفت می آورد.^۴

دستاوردهای عظیم دیگری در سایه انس با قرآن کریم نصیب انسان می شود که بهره مندی از هر یک، برای سعادت کافی است. رهبر فرزانه انقلاب مدّ ظله در سخنی به برخی از این دستاوردها اشاره می کرده و چنین می گوید: معرفت، نجات، سلامت، رشد و تعالی و تقرب انسان به سوی خدای متعال، از دستاوردهای قرآن کریم است که تنها با انس و تدبّر در قرآن کریم به دست می آید.^۵

^۱ خامنه ای، بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با قاریان قرآن کریم، ۱۳۷۳/۱۰/۱۴.

^۲ همان، بیانات در دیدار جمعی از حافظان و قاریان قرآن نونهال و نوجوان کشور، ۱۳۸۰/۶/۲۸.

^۳ بقره، آیه ۲۵۷.

^۴ خامنه ای، مقام معظم رهبری در مراسم اختتامیه مسابقات قرائت قرآن، ۱۳۷۳/۱۰/۱۴.

^۵ همان، مراسم اختتامیه یازدهمین دوره مسابقات بین المللی قرآن کریم، ۱۳۷۳/۱۰/۱۴.

ج. تربیت صحیح

زنان نیمی از پیکر جامعه را تشکیل می دهند. نقش آن ها به عنوان مادر در صلاح یا فساد جامعه قابل انکار نیست. اگر این گروه با قرآن انس داشته باشند، بی تردید آینده جامعه نیز قرآنی خواهد شد. مقام معظم رهبری مد ظله این مهم را چنین بیان می فرماید: اگر زن ها با قرآن مأنوس شوند، بسیاری از مشکلات جامعه حل خواهد شد؛ چون انسان های نسل بعد در دامن زن پرورش پیدا می کند و زن آشنای با قرآن و مأنوس با قرآن و متفاهم با مفاهیم قرآن، می تواند در تربیت فرزند تأثیرات زیادی داشته باشد.^۱

^۱ خامنه ای، بیانات معظم له در دیدار جمعی از بانوان قرآن پژوه کشور، ۱۳۸۸/۷/۲۸.

نتیجه گیری

در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی، انس با قرآن کریم، یک ضرورت غیر قابل انکار و یک واجب مسلم برای همه مسلمانان است. این انس، فواید و آثار متعددی دارد که می تواند انسان را به هدایت و رستگاری برساند و او را در مسیر سعادت و کمال قرار دهد. بنابراین، همه مسلمانان باید تلاش کنند تا با انس با قرآن کریم، از برکات و فیوضات آن بهره مند شوند. بنابراین انس با قرآن کریم از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی، دارای فواید و آثار متعددی است که از جمله؛ هدایت و نورانیت قلب؛ قرآن کریم، کتاب هدایت است و انس با آن، قلب انسان را نورانی کرده و او را در مسیر درست زندگی قرار می دهد. راهگشای زندگی فردی و اجتماعی؛ قرآن کریم، حاوی دستورات و احکامی است که می تواند راهنمای انسان در همه امور زندگی فردی و اجتماعی باشد. تقویت ایمان؛ انس با قرآن کریم، ایمان انسان را تقویت کرده و او را در برابر شبهات و وسوسه ها مقاوم می سازد؛ آگاهی از حقایق الهی؛ قرآن کریم، حاوی حقایق و معارف الهی است و انس با آن، انسان را نسبت به این حقایق آگاه می سازد. استقامت و پایداری؛ قرآن کریم، انسان را به استقامت و پایداری در برابر مشکلات و چالش ها دعوت می کند و انس با آن، به انسان نیرو و توان مضاعف می دهد و تهذیب نفس؛ انس با قرآن کریم، نفس انسان را تطهیر کرده و او را برای دریافت فیوضات الهی آماده می سازد.

منابع

*قرآن کریم

- ۱- ابن اثیر، مبارک، **النهايه في غريب الحديث و الاثر**، ج ۱، نشر: رياض، ۱۳۸۰.
 - ۲- حر عاملی، محمد بن حسن، **وسايل الشيعه**، چاپ دوم، قم، مؤسسه آل البيت(ع)، ۱۴۰۵ ه. ق.
 - ۳- دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، تهران: اندیشه، چاپ اول، ۱۳۸۳.
 - ۴- دیلمی، حسن، **ارشاد القلوب**، ج ۱، نشر: آل علی (ع)، ۱۳۹۷.
 - ۵- شیخ علی کبیر، علی بن محمد، **درالمنثور**، تهران: علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۱.
 - ۶- فیومی، احمد بن محمد، **مصباح المنیر**، چاپ یکم، قاهره، مکتبه کلیات الازهریه، ۱۳۹۱ ه. ق.
 - ۷- طبرانی، سلیمان بن احمد، **المعجم الوسیط**، مصر: دارالحرمین، چاپ اول، ۱۴۰۴ ق.
 - ۸- طاووس، جعفر، **الاقبال بالاعمال الحسنه**، ج ۳، نشر: مرکز النشر التابع لمکتب الاعلام السلامی، ۱۴۱۸ ه. ق.
 - ۹- فیومی، احمد، **المصباح المنیر**، نشر: طلعه نور، ۱۳۹۶.
 - ۱۰- کراچکی، محمد بن علی، **کنزالفوائد**، تهران: ذخائر اسلامیه چاپ اول، ۱۳۸۳.
 - ۱۱- عمید، حسن، **فرهنگ عمید**، تهران: امیر کبیر، چاپ ششم، ۱۳۷۵.
 - ۱۲- کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی**، تصحیح علی اکبر غفاری، بی جا، بیروت، دارالاضواء، ۱۴۰۵.
 - ۱۳- مجلسی، محمدباقر، **بحارالانوار**، چاپ سوم، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳.
 - ۱۴- محمدی ری شهری، محمد، **دانشنامه قرآن و احادیث**، جلد هشتم، تهران: دارالحدیث، چاپ سوم، ۱۳۹۱.
 - ۱۵-، **دانشنامه عقاید اسلامی**، جلد دوم، تهران: دارالحدیث، چاپ اول، ۱۳۷۴.
- ش.

۱۶- مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱، نشر: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰.

۱۷- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۶۴، نشر: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۹۶.

۱۸- نراقی، احمد، معراج السعاده، نشر: نواندیشه دنیای علم، ۱۳۹۹.

سایت

www.khameni.ir-۱